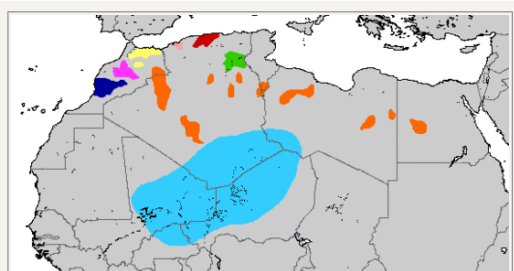

SPROGMUSEET

Redaktør: Ole Stig Andersen

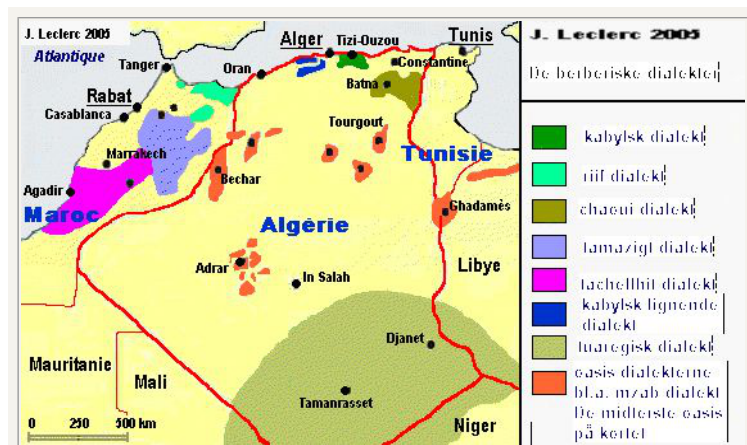
Standardisering af berberisk

 Af Madjid Allaoua 9. september 2010 • I kategorien [Afrika](#), [Sprogpolitik](#)

Berbersprog tales af omkring 15 mio mennesker i Nordafrika, hovedsageligt i Marokko og Algeriet (Kort: Wikipedia)

temmelig små områder. Det største berberisktalende område omfatter flere lande og bebos af Tuareg-nomaderne i syd. Men de fleste berbere bor i Marokko og i Algeriet. Næsten halvdelen af befolkningen i Marokko taler berberisk, mens omkring 30 procent af den berberisktalende befolkning i Algeriet er koncentreret i Kabyliet og i Auresbjergene. Hvis man forsøgte at lave statistik over antallet af berbere, ville man sikkert nå frem til et tal på ikke mindre end 15 millioner.

Skønt man ofte taler om berberisk sprog, eksisterer det dog ikke som et homogent sprog i en socio-kulturel virkelighed, men tales i forskellige versioner i de forskellige lande, og visse versioner adskiller sig meget fra hinanden. Som en hovedregel kan man sige, at jo nærmere de berberisktalende områder er på hinanden geografisk set, jo mere ligner dialekterne hinanden.

Berberiske dialekter i Maghreb

Ser man bort fra dialekterne på Djerba-øen i Tunesien, Siwa i Ægypten, Aoudjila og Neffousa i Libyen og andre mindre kendte dialekter, er det muligt at inddele det berberiske sprog i syv hoveddialekter:

1. Den kabylske dialekt (inklusive de dialekter, der tales i Chenoua-bjergkæden og i Oursenis) i det nordlige Algeriet
2. Chaoui-dialekten fra Aures sydøst for Algeriets hovedstad, Alger
3. Mzab-dialekten i Algeriets nordlige Sahara
4. Rif-dialekten i det nordlige Marokko
5. Tamazight-dialekten i det centrale Marokko
6. Tachelhit-dialekten i det sydlige Marokko
7. Tuareg-dialekten, som hovedsagelig tales i det sydlige Algeriet, i det nordlige Niger, i Mali og i det nordlige Burkina Faso.

Med undervisningsformål for øje kan disse syv dialekter endvidere reduceres til tre hoveddialekter:

1. tuaregisk berberisk
2. algerisk berberisk (chaoui, kabylsk og mzab) og
3. marokkansk berberisk (rif, tamazight og tachelhit)

Seneste sprognyheder

19/3	Evolution i sprog: Dovenskab har ændret ord videnskab.dk
30/10	Hvem taler: Kan du høre forskel på menneske og maskine? www.dr.dk
6/3	Dansklærer: Tosprogede børn bliver sprogligt forstærket www.bt.dk
28/2	Flere og flere ordblinde får adgang til universitetet - Magisterbladet magisterbladet.dk
22/2	Keeper eller måske imand å? - hvilket ord er bedst? Dansk Sprognet dsn.dk
28/3	Indigenous languages come from just one common ancestor, researchers say - ABC News (Australian Broadcasting Corporation) www.abc.net.au
27/3	UVic news - University of Victoria www.uvic.ca
26/3	New York Nonprofit Media: Native American nonprofit aims to boost community health by teaching Lakota language nynmedia.com
22/3	Teenage business owner aims to revitalize Blackfoot language globalnews.ca
19/3	Language revival preserving history www.smh.com.au

FLERE NYHEDER >>>

Verdens sprog på Sproguseet.dk på et større kort

Nye kommentarer

Artikler om

Arkiv

Man kan selvfølgelig sætte spørgsmålstegn ved denne klassificering. F.eks kan nogle dialekter, i forhold til visse lingvistiske aspekter, ligne dialekter, der geografisk set er fjernet fra dem. Det gælder f.eks Rif dialekten i Marokko, som har flere fonetiske ligheder med de nordalgeriske dialekter end med andre marokkanske dialekter som fx tachelhit. Det samme gælder også subdialekterne. Der findes subdialekter i den kabylske dialekt i Algeriet, som i visse henseende er tættere på de marokkanske dialekter end på andre subdialekter i selve den kabylske dialekt. Men skønt visse subdialekter fra forskellige dialekter kan have fælles lingvistiske træk, er der ikke nødvendigvis interforståelighed mellem dem. mens der er fuld forståelighed inden for dialekterne, endog selvom disse dialekter kan have subdialekter, som er indbyrdes forskellige.

To kabylere, som kommer fra helt forskellige egne af det kabylske område og som taler forskellige subdialekter, vil således uden problemer kunne forstå hinanden. Det er derfor forsvarligt at tale om den kabylske dialekt, den tuaregiske dialekt og så videre som relativt homogene dialekter. Og endda så homogene, at de i virkeligheden udgør selvstændige sprog.

I den henseende er det berberiske sprogs situation ikke meget anderledes end et hvilket som helst andet officielt sprog i verden. Der eksisterer nemlig ikke noget sprog, som ikke har indbyggede forskelligheder i sig. Forskellen ligger i at anerkendte sprog har været udsat for en eller anden form for standardisering, som i de fleste tilfælde har involveret én dominerende dialekt.

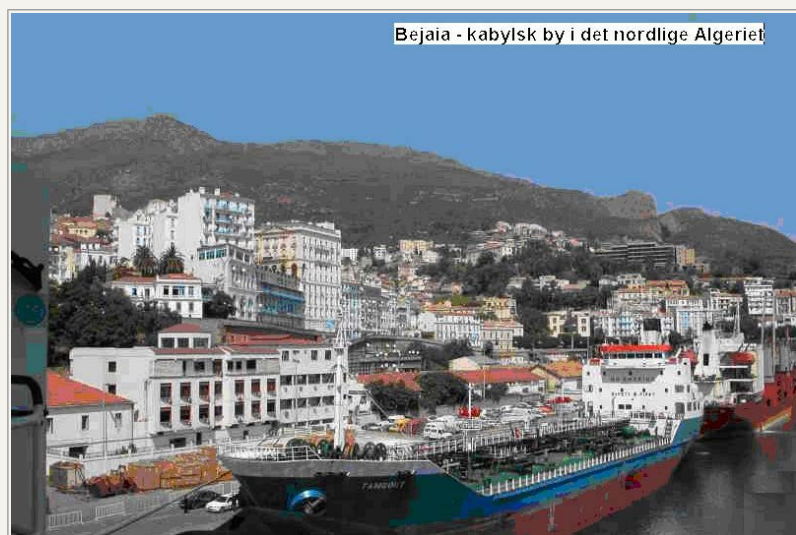
For blot at give et eksempel stammer det franske sprog fx hovedsageligt fra den dialekt, man talte i Île de France, hvor den herskende elite boede. Det samme kan siges om engelsk, dansk, tysk og så videre. I modsætning hertil har det berberiske sprog til gengæld ikke været igennem nogen standardiseringsproces. Af den grund har der indtil for nylig aldrig været undervist i det berberiske sprog, og derfor har der heller ikke været behov for en standardisering af de forskellige dialekter i sproget.

Alle herskende berberiske ledere har igennem berbernes historie kun været trænet og uddannet på fremmede sprog. Så der har aldrig været nogen politiske interesser i at gøre det berberiske sprog til et nationalt sprog. Teoretisk set er berberisk altså ikke forskelligt fra andre sprog.

Den herskende holdning hos mange forskere i det berberiske sprog er dog den, at en evt. standardisering af sproget frem for at tage afsæt i én dialekt, bør udføres på basis af en eller anden form for rekonstruktion. Vi vil senere se på de rent sproglige konsekvenser af en standardisering af sproget. Men før vi kommer så vidt, lad os se på, hvad dette vil medføre på andre niveauer. Der er ingen tvivl om, at dette emne udover at være et lingvistisk problem, også har mange politiske overtoner.

Indtil midten af 90'erne har berberisk aldrig været anerkendt som et aktivt sprog i de lande, hvor det taltes. Begrebet "Amazighite" (Berberisk identitet) optrådte i den algeriske konstitution for første gang først i 1996 i de officielle tekster. Dette betød dog ikke, at sproget nu blev gjort til et officielt eller nationalt sprog, men blot at der nu kunne undervises i sproget om nødvendigt.

For nogle år siden udtalte præsident Bouteflika, at berberisk aldrig ville blive et officielt sprog, og at det kun ville blive anerkendt som et nationalt sprog på baggrund af en folkeafstemning! Det er en helt absurd tanke, for der er mange berbere, både i Algeriet og i de omkringliggende lande, der den dag i dag ikke kan andre sprog end berberisk. Præsident Bouteflika adskiller sig således ikke synderligt meget fra sine forgængere, som havde til vane at udtale at hele den algeriske befolkning er arabisk, og dets sprog udelukkende arabisk. Enhver diskussion om standardisering af det berberiske sprog må derfor nødvendigvis tage afsæt i to aspekter: det politiske aspekt og det lingvistiske aspekt.

Bejaia - kabylsk by i Nordalgeriet

Det politiske aspekt

Det berberiske sprog har indtil for nylig været nægtet enhver institutionalisering, og alle opråb om dets anerkendelse voldsomt bekæmpet, og ophavsmændene til disse forsøg udbragt som separatister. Dette var i det mindste tilfældet i Algeriet, hvor forsvarerne af det berberiske sprog i hele landets nyere historie er blevet bekæmpet kompromisløst. Nogle politikere har endda gjort sig bemærket ved at udtale, at berberisk blot er en arabisk dialekt. Igen helt absurd! For berberisk som sprog er faktisk ældre end arabisk. Den herskende klasse har aldrig været og er stadig ikke villig til at anerkende, at Algeriet er et multi-lingvistisk land.

Dagen efter det blodige oprør i 1988 opstod der et virkeligt håb om en demokratisk åbning: politiske partier blev

anerendt, og det vrimlede med aviser, af hvilke to var på berberisk, fortrinsvis kabylsk. Men denne demokratiske åbning varede ikke længe, før et maskeret diktatur tog sin begyndelse. De to berberisk-sprogede aviser, som havde til hensigt at promovere berberisk som ét sprog, blev udsat for økonomisk pres, og dette førte til lukning af dem. Eksistensen af disse aviser må have forstyrret magthaverne, idet de var redigeret på ét sprog, fortrinsvis kabylsk, men dog et meget modificeret kabylsk, karakteriseret ved nye ord, udtryk og nyskabelser, som hovedsagelig var hentet fra andre berberiske dialekter. Disse aviser kunne have spillet en meget central rolle i homogeniseringen af sproget, og dette var tydeligvis ikke i magthavernes interesse.

Så kan man spørge sig selv, hvorfor de ikke gjorde det samme med TV-nyhederne på berberisk. Men her er der en vigtig forskel. TV-nyhederne bliver sendt på tre dialekter: kabylsk, chaoui og mzab. Mange mener, at denne opsplitning af sproget er skabt forsættigt for at forhindre enhver form for krav om at gøre sproget officielt. Selv om der i dag er en vis frihed til både at undervise og forske i sproget, har det stadig ingen officiel status. I den henseende må berberisk anses for fortsat at tælle blandt undertrykte sprog, hvilket mange berbere er helt klar over. Og det mest triste ved denne sproguntertrykkelse er, at jo mere det berberiske sprog kommer under pres, jo større modstand vil der være imod det arabiske sprog og som følge deraf ligeledes større modstand imod den for længst igangsatte arabiseringsproces.

Men lad os nu antage at man politisk endelig vedtog at det berberiske sprog fik status som officielt sprog. Dette vil medføre at sproget da skal udbredes vidt og bredt, og for størstedelen i skreven form. Spørgsmålet er så, hvilket skriftsystem man da skal benytte? Det mest åbenlyse svar for mange berberologer (forskere i berberisk sprog) ville være et system baseret på latin, da der allerede er udført en masse arbejde inden for berberiske studier, hvor dette skriftsystem er blevet benyttet. Alligevel er spørgsmålet om skriftsystem ikke så enkelt endda.

På spørgsmålet om de ville anerkende det berberiske sprog, hvis de kom til magten, svarer nogle islamister positivt, dog under forudsætning af, at sproget ville blive skrevet med arabiske tegn. Faktisk kan berberisk skrives i et hvilket som helst system, og arabisk er endda velegnet, fordi berberisk er et konsonantsprog ligesom arabisk, og i begge sprog noteres vokalerne ikke. Vokalerne spiller blot en morfologisk rolle i sproget. Arabisk ville på den måde løse det problem, om hvor vidt et givet ord skulle begynde med vokalen *a* (*abidi = frakke* i visse subdialekter) eller med vokalen *i* (*ibidi = frakke* i andre subdialekter). Den slags problemer kan nemt løses ved, at man ganske enkelt ikke noterer vokalen. Så arabisk som skriftsystem er et aldeles godt bud. Det er det konsonantiske tiffinagh-alfabet også. Men i betragtning af modstanden mod den påtvungne arabisering, ville mange formentlig foretrække Tiffinagh, som ligeledes vil kunne løse ovennævnte problemer.

Sample text in Tamazight

ⵎⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ ⵓⵎⴰⵏ
ⵙⵉⵎⵓⵙ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ ⵉⵏ ⵉⵎⵓⵙⵏⵉⵏ

Transliteration

Imdanan, akken ma llan ttalalen d ilellyien msawan di lhwerma d yizerfan-ghur sen
tamsakwit d lâquel u yessefk ad-tili tegmatt gar asen.

Translation

All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with
reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.
(Article 1 of the Universal Declaration of Human Rights)

Tiffinagh menes at være et ældgammelt berberisk alfabet, som er blevet brugt og stadig bruges af tuaregerne og til en vis grad også af kabylerne (Fra www.omniglot.com)

Men når dette er sagt, er det trods alt mere fordelagtigt at bruge det allerede godt etablerede latinskbaserede system. Spørgsmålet om "ustabile" vokaler behøver ikke at være et problem. Varianter af samme ord kunne sagtens eksistere side om side. Endvidere er det berberiske sprog ikke længere så konsonantisk, som det før har været. Der er ord som *i = "til", a = som, u = søn*, som er helt konsonantløse. Og hvad med de fleste ord i maskulinum, som i vore dages berberisk begynder med en vokal: *amalu = vest, uccen = ulv, irgazen = mænd*?

Der er ingen tvivl om, at anerkendelsen af det berberiske sprog går en hård fremtid i møde. Der er så mange modstridende interesser, både lingvistiske og ideologisk-politiske. Kun en sand demokratisk tilstand ville kunne åbne vejen for en ærlig og reel anerkendelse af sprogets rettigheder. En anerkendelse af sådanne rettigheder skal ikke blot være en formalitet, men skal kunne udløse midler, både økonomiske og pædagogiske. I alle tilfælde er det første krav for at berberisk kan overleve og udvikle sig, politisk vilje, for støtte fra regeringen må anses for at være en af nøglefaktorerne i udbredelsen af sproget, eftersom det er regeringen, som kontrollerer uddannelsessystemet (Jahani, s.36). Hvad derefter behøves, er simpelthen et spørgsmål om hårdt arbejde.

Da berberisk nu tales i forskellige og suveræne stater, står det spørgsmål tilbage, om sproget skal standardiseres i sin helhed eller kun i dets algeriske, marokkanske eller anden version. Der er ingen tvivl om, at standardisering af berberisk inden for en enkelt stat er en noget enklere opgave, og udviklingen af sproget ville blive mere ensartet.

At standardisere hele det berberiske sprog i sin fulde udstrækning ville ikke nødvendigvis sikre en ensartet udvikling i så politisk set forskellige lande. Selv så internationale sprog som engelsk og fransk udvikler sig forskelligt, fordi de tales i forskellige lande. Canadisk fransk er f.eks ikke helt det samme som fransk fransk. Der er selvfølgelig indbyrdes forståelighed mellem de forskellige versioner af fransk, men alligevel er de ikke helt ens. Det samme kunne blive tilfældet med berberisk, hvis det blev undervist som marokkansk berberisk, algerisk berberisk og så videre.

Men hvis man standardiserer sproget på hele sprogområdet på tværs af landegrænser, kunne man frygte, at sproget ville få samme skæbne som arabisk. For mens de forskellige versioner af engelsk udvikler sig efter de befolkninger, der taler dem, så udvikler det arabiske sprog sig uafhængigt af de arabiske versioner, der tales i de forskellige arabisktalende lande. Med andre ord: afstanden mellem det talte og det skrevne engelsk eller fransk er ret lille, medens den forskel der er mellem de arabiske versioner, der tales i de forskellige arabiske lande, og det skrevne arabisk, er ret stor. Det er uden tvivl lettere at alfabetisere folk i deres faktiske end i pseudofaktiske sprog. For det er meget mere realistisk at udvikle en national uddannelseskultur med et udviklet "faktisk" sprog.

Det lingvistiske aspekt

Som tidligere nævnt består det berberiske sprog af mange dialekter og subdialekter, som vi ovenfor har reduceret til tre hoveddialekter. De algeriske dialekter, som kabylsk, chaoui og mzab kan grupperes sammen i én dialekt og endda ét sprog. Det samme kan siges om de marokkanske dialekter, rif, tamazight og tachelhit.

Så har vi tuareg-dialekten, som kan grupperes med de små nabadialekter, som ghat, ghadames og andre. Tuaregisk er nok den dialekt, som ville volde de alvorligste problemer i forhold til en standardisering af det berberiske sprog. Tuaregisk er allerede i sig selv et uafhængigt sprog, der adskiller sig en del fra andre berberiske dialekter. Men på trods af denne forskel kan tuaregisk alligevel godt indgå i en standardiseringsproces. Det vil vi komme tilbage til senere.

Lad os nu se på, hvori de berberiske dialekter adskiller sig fra hinanden, og hvori de ligner hinanden. Der er fire hovedaspekter at tage hensyn til: det leksikalske, det syntaktiske, det morfologiske og det fonetiske aspekt.

Det leksikalske aspekt

Hvor meget adskiller de berberiske dialekter sig fra hinanden i forhold til ordforråd? Berberne er igennem historien blevet invaderet af mange fremmede magter; fonikere, romere, byzantinere, vandaler, arabere, spaniere, tyrkere og franskmænd. Men det er araberne, der har haft størst indflydelse på berberne, og det arabiske sprog har uden tvivl sat de største aftryk på sproget. Faktisk mistede størstedelen af berberne deres eget berberiske sprog under islamiseringen, til fordel for arabisk.

Men på trods af påvirkningen fra de herskendes sprog, har berberisk alligevel bibeholdt en høj procentdel af sit originale ordforråd, især tuaregisk, som er forblevet "den rene" af alle berberiske dialekter. Sammenlignet med andre sprog i verden kan man bestemt sige, at berberisk er et temmelig konservativt sprog. Berberisk er i sine forskellige versioner blevet influeret af mere eller mindre de samme sprog, og ordforrådet, inklusive alle fremmedord, varierer ikke meget fra dialekt til dialekt. Næsten hvert eneste berberisk ord eller fremmedord i en given dialekt, findes i en anden dialekt eller i det mindste i en af dens subdialekter. For eksempel eksisterer ordet *agdid* = "fugl" i visse dialekter, som f.eks. tuaregisk, men ikke i de mest kendte kabylske subdialekter, og alligevel findes det i andre mindre kendte subdialekter.

Bortset fra en relativt lille mængde af spanske ord i rif-dialekten og ord, der stammer fra de afrikanske sprog i de sydlige subdialekter i tuaregisk, varierer det berberiske sprog alligevel ikke meget fra en dialekt til en anden. Indflydelsen fra fremmede sprog ville i det lange løb føre til en udvidelse og en berigelse af sproget.

Det syntaktiske aspekt

Alle forskere i berberisk er enige om, at det element der allermest kan forene de forskellige varianter af berberisk er det syntaktiske aspekt. I alle sine versioner udviser berberisk næsten identiske syntaktiske karakteristika. Med andre ord, berberisk syntaks er faktisk, helt ind til den mindste detalje, styret efter nøjagtig samme syntaktiske principper. Der findes imidlertid visse forskelligheder, hvis man i det hele taget kan tale om forskelligheder, hvad angår særlige strukturer, der findes i nogle dialekter, men ikke nødvendigvis i andre.

Skønt der er syntaktiske strukturer, som udelukkende karakteriserer visse dialekter, er disse strukturer ikke desto mindre forudsigelige ud fra de generelle underliggende principper. Skønt imidlertid ikke alle forskere i berberisk er enige om syntaktisk forudsigelighed, så viser studier og forskning i andre sprog, at syntaktiske strukturer hverken forsvinder eller optræder tilfældigt i sprog, men gør det efter nøje underliggende principper. Så det er slet ikke overraskende at finde visse strukturer i én dialekt, men ikke i en anden. Dette kan forklares ved syntaktisk forudsigelighed.

Det morfologiske aspekt

Det morfologiske og fonetiske aspekt er, som vi vil se længere nede, utvivlsomt de mest differentierende aspekter i det berberiske sprog. Lige netop i disse aspekter adskiller dialekterne sig mere eller mindre fra hinanden. Forskellene kan være så store, at indbyrdes forståelighed er svært opnåelig. Men hvordan er det gået til, at de berberiske dialekter adskiller sig fra hinanden i netop disse to aspekter?

I et hvilket som helst sprog er ord, udover at indeholde meninger, også former, og former ændrer sig gennem tiden. Faktisk kan de fleste morfologiske forskelligheder reduceres til fonetiske forskelligheder. Andre forskelle skyldes det faktum, at visse dialekter har bibeholdt de fleste af de originale morfologiske karakteristika i sproget, mens andre ganske enkelt har forladt de oprindelige former. Dette er f.eks. tilfældet med den verbale form, som almindeligvis kaldes participium, og som viser sig i tuaregisk i tre former, som skelner mellem singularis og pluralis på den ene side, og femininum og maskulinum på den anden side. Dette er også tilfældet med den foranstillede partikel "d" som bibeholdes i nogle dialekter, som kabylsk, men er gået delvis tabt i andre, som i tuaregisk. Og der er også andre forskelle, som skyldes det faktum, at dialekterne ganske enkelt har udviklet varianter af originalformerne. Men selvom disse varianter måske er en hel del forskellige fra dialekt til dialekt, kan de alligevel rekonstrueres tilbage til den oprindelige form uden mange omkostninger.

Det fonetiske aspekt

Det fonetiske aspekt er tilsyneladende det, som synes at give de største problemer i en evt. standardisering af sproget, særligt fra nord til syd. Faktisk synes de nordlige dialekter at være kommet meget langt væk fra de sydlige. Sådanne nordlige dialekter som kabylsk, chaoui, rif og så videre karakteriseres ved bløde konsonanter, som er fuldstændig fraværende i de sydlige dialekter som tuaregisk, mazab, chleuh og så videre.

Der er mange andre fonetiske aspekter, som adskiller dialekterne. F.eks. er antallet af vokaler større i tuaregisk end i andre dialekter. Endvidere har berberisk en hjælpevokal, det såkaldte *shva* (ə), som er meget stabil i tuaregisk, men ustabil i mange andre dialekter.

Der kan nævnes andre forskelle, men det mest interessante spørgsmål er, om berberisk også kan standardiseres på det fonetiske niveau. Mange ville nok sige nej. Men hvis man studerer disse forskelle grundigt, ville man komme til

den konklusion, at de fleste forskelle generelt set slet ikke er afgørende, og med andre ord og lingvistisk set, er de ikke fonologiske og behøver derfor ikke gives megen opmærksomhed. Men hvordan kan dette problem da blive løst i standardiseringen af sproget?

Problemet kan løses ved at vælge et strengt og fonologisk skriftsystem. Dette betyder, at alle fonetiske træk i en given dialekt, som ikke er afgørende eller som synes at have en meget lille betydning, ikke skal repræsenteres i systemet. Dette er f. eks. tilfældet med vokalerne "e" og "o" i tuaregisk. Selv om Prasse i sit studium af vokalerne i tuaregisk er nået frem til den konklusion at vokalerne "e" og "o" er originale, er det dog usandsynligt, at disse vokaler er ægte berberiske vokaler, fordi de for det meste er varianter af forholdsvis "i" og "u" og normalt forekommer i forudsigelige sammenhænge. Vedrørende hjælpevokalen ə som er temmelig stabil i tuaregisk, bør den ikke mindst af æstetiske grunde stabiliseres for bl.a. at imødekomme det tuaregiske behov. F.eks. er det mere æstetisk at skrive *xemmem* = *at tænke* frem for det mere uæstetiske *xemmm*.

Valget af et strikt fonologisk skriftsystem vil i det lange løb medføre, at de fonetiske forskelle mellem de forskellige versioner af berberisk formindskes. Der er ingen tvivl om, at et fonetisk skriftsystem, hvori alle sprogets fonetiske karakteristika er repræsenteret, ville være at foretrække, men i et standardiseringsperspektiv vil et fonologisk skriftsystem være det eneste alternativ. Faktisk findes der ingen sprog, hvor skriftsproget er fuldstændig det samme som talesproget, af den simple grund, at det skrevne sprog har en tendens til at være konservativt, hvilket ikke er tilfældet med talesproget, som forandrer sig hele tiden.

Standardiseringen af berberisk til undervisningsformål:

Enhver ide om standardisering af det berberiske sprog til undervisningsformål, må nødvendigvis debatteres i forhold til minimum følgende fire emner:

1. Udbredelsen af berberisk som *ét* eller *flere sprog*
2. Tilførslen af neologismer
3. Betydningen af et fælles skriftsystem for alle dialekter
4. Status for det berberiske sprog som et modersmålsprog

1. Udbredelse af tamazight som ét eller flere sprog

Vil man debattere berberisk i et undervisningsperspektiv, bliver man uvægerligt konfronteret med spørgsmålet, om hvor vidt man skal undervise i berberisk som ét eller flere sprog. Som tidligere nævnt bliver følgende tre dialekter allerede brugt i medierne: kabylsk, chaoui og mzab, og disse tre dialekter kan, som tidligere forklaret, godt sammenfattes i én stor dialekt eller endog ét særskilt sprog. Senere vil vi vende tilbage til muligheden af at arbejde for standardisering af berberisk inden for grænserne af de eksisterende stater. Men lad os nu betragte følgende to valgmuligheder:

a. Udbredelsen af berberisk som ét forenet sprog:

Vi har argumenteret for, at berberisk i det lange løb helt bestemt ville kunne standardiseres og homogeniseres ved at gå ind for et fonologisk skriftsystem. Vi fremførte tidligere, at mange forskere i berberisk og kabylerne i almindelighed, har den holdning, at en slags rekonstruktion af sproget ville være nødvendig i en standardiseringsproces. Men lad os nu antage, at berberisk ville kunne rekonstrueres. Dette ville nødvendigvis kræve en meget nøjagtig sammenlægning af de eksisterende dialekter gennem nøje lingvistiske valg.

Sådan en rekonstruktion vil medføre både fordele og ulemper. Fordele på den måde, at vi vil have et standardiseret sprog på alle niveauer, som vil være lettere at undervise i på det nationale niveau, ikke mindst til de ikke-berberisk talende, som har lyst til at lære berberisk uden at skulle vælge mellem flere versioner af sproget. Et standardiseret sprog på et nationalt niveau vil endvidere være bedre egnet til at levere solide argumenter imod den aktuelle politik, som ikke er til gavn for en standardisering af sproget.

Bagsiden ved en rekonstruktion af berberisk er på den anden side en omfattende modificering af de eksisterende dialekter. Et rekonstrueret berberisk vil hverken være helt kabylsk eller tuaregisk eller helt nogen anden dialekt. Et rekonstrueret berberisk vil løbe risikoen for at blive de uddannedes sprog, sådan som latin var det i fortiden før de dengang folkelige sprog som fransk, spansk og så videre, og som det arabiske sprog til en vis grad er det den dag i dag. Et rekonstrueret berberisk vil på en måde minde os om klassisk arabisk i forhold til de eksisterende arabiske dialekter. Dette ville faktisk betyde, at berberne ville blive "berberiserede", og dette ville minde os om den katastrofale arabiseringspolitik (af "araberne"), og dette er på ingen måde ønskeligt.

I hvert fald ville sådan en opgave medføre tab, og en eventuel succes for en rekonstruktion ville kun være opnåelig efter en meget lang periode. At rekonstruere eller standardisere på basis af en dominerende dialekt er en opgave, der vil strække sig over lang tid.

b. Promovering af de eksisterende dialekter i retning af uafhængige sprog:

Ved en sådan proces er der vel lige så mange fordele som ulemper. Fordele i den betydning, at ingen dialekt ville blive udsat for nogen særlig forandring, som ville kunne fremmedgøre dem, som tilfældet ville være for et rekonstrueret berberisk. De eneste ændringer disse "dialekt-sprog" ville blive udsat for, ville være tilførsel af nødvendige neologismer.

Bagsiden ved et sådant valg ville på den anden side medføre, at de dialekter, der er blevet promoverede til at blive sprog, ville fjerne sig mere og mere fra hinanden, og argumenterne, som skulle danne basis for at gøre berberisk officielt, ville ikke længere have nogen politisk vægt. Disse nye konstituerede sprog ville, under politisk pres, sandsynligvis blot have status af svækkede lokale sprog uden nogen betydning på det nationale niveau.

I begge tilfælde vil det imidlertid vise sig at være meget vigtigt at arbejde hen imod en standardisering af et fælles skriftsprog. Som vi tidligere har argumenteret, måtte sådan et system være fonologisk orienteret, så ikke-betydningsbærende fonetiske særheder i den ene eller anden dialekt ikke kommer med. Desuden vil et sådant fælles

skriftsystem i det lange løb have en homogeniserende virkning på sproget, set ud fra et fonetisk niveau. De leksikale og, på et mindre niveau, de strukturelle forskelle, vil da forekomme at være en berigelse af sproget.

Endnu vigtigere i forhold til en sådan løsning, er det faktum, at dette absolut ville udgøre et tredje alternativ, som faktisk på det praktiske niveau ville give fordelene ved begge de to førnævnte muligheder. Endvidere ville dette alternativ ikke indebære noget rekonstruktionsarbejde, og at undervise i berberisk ville være det samme som at undervise i de allerede eksisterende dialekter beriget med ordforråd og udtryk, der er særegne for hver enkelt dialekt (se Gudschinsky, s.136, 1079, Venezky, s.47-48, 1977).

Berigelsen af dialekterne ville selvfølgelig blive udført på en måde, som ville egne sig for hver af dem. Man kunne ved et sådant skriftsystem forvente, at de forstyrrende fonetiske forskelle ville forsvinde lidt efter lidt. Ved standardiseringen af et skriftsystem som beskrevet, ville de berberiske dialekt-sprog ganske sikkert komme tættere på hinanden, end de skandinaviske sprog er det i dag, da disse jo netop ikke har et fælles skriftsystem

Det synes helt evident, at et fælles skriftsystem i et givet sprog har en homogeniserende virkning på de pågældende sprog. Hvis ortografien i de forskellige versioner af fransk ikke have været ens for dem alle, ville fransk i Schweiz, fransk i Canada og fransk i Frankrig have været meget mere forskellige fra hinanden, end de er det i dag. Dette ville også gælde for engelsk, spansk etc.

2. Spørgsmålet om neologismer

Der er ingen tvivl om, at berberisk af velkendte årsager lider under en mangel på ordforråd, som kan benyttes i moderne kommunikation, og derfor nødvendigheden af neologismer (nye ord) til at udfylde det tomrum, som sproget lider under i vor tid. Arbejde med neologismer, som kan benyttes til sådan et formål, er allerede i gang. Det findes f.eks i Ramdane Achabs tese og Mouloud Mammeris arbejde.

Men man må lægge mærke til, at den kabylske dialekt i dag er fuld af uigenkendelige neologismer. Virkelig nødvendige neologismer er en gunstig ting, men en overdrevet brug risikerer at virke fremmedgørende. F.eks er der mange kabylere, som ikke helt forstår TV -nyhederne sendt på kabylsk af den simple grund, at dialekten er så overfyldt med neologismer, at den virker fremmedgørende.

Det er slet ikke nødvendigt at skabe neologismer til erstatning af allerede eksisterende, blot fordi disse er af fremmed oprindelse. Det er ligeledes værd at lægge mærke til, at engelsk, som er det sprog i verden, der mest undervises i, har bevaret en meget lille del af sit oprindelige ordforråd uden af den grund at have mistet sin "renhed". Faktisk vil indflydelse fra andre sprog kun være berigende. Dette er årsagen til, at man må tænke sig godt om, når man arbejder med at skabe neologismer.

3. Betydningen af et fælles skriftsystem for alle tamazight-dialekter

Hvis man kun betragter den kabylske dialekt, vil man straks lægge mærke til, at denne dialekt i sig selv har mange fonetiske forskelligheder. Men studerer man den nærmere, opdager man, at denne fonetiske diversitet blot afspejler simple varianter, som ikke har nogen betydning for dialektens interforståelighed. Der er mange tilfælde, hvor den samme diversitet i de øvrige berberiske dialekter helt enkelt skyldes simple fonetiske variationer.

F.eks er labio-velarisering, som er en meget stærk karakteristisk i mange kabylske subdialekter, sandsynligvis en lokal fornyelse, som ikke bør medtages i et fonologisk baseret skriftsystem. For det første, fordi denne fonetiske karakteristisk ikke udgør et uafhængigt fonem (bortset fra i sjældne tilfælde, som sikkert er opstået ved fonetiske "uheld"), og dernæst fordi dette fænomen ikke optræder i alle kabylske dialekter og heller ikke i alle kabylske subdialekter. Spirantisation er endnu et eksempel på dette fænomen.

4. Det berberiske sprogs status i forhold til modersmålsundervisning

Sproget er par excellence tankens udtryk. Et kultursamfund kan kun opbygges, når sprog kan benyttes frit på alle niveauer. Når et sprog af politiske årsager bliver holdt tilbage og forbudt enhver adgang til at blive et sprog, som kan bruges i uddannelsesøjemed, så bliver sproget helt sikkert handikappet og ophører da med at frembringe de nødvendige værdier, som behøves for at opbygge en demokratisk stat med lige rettigheder for alle. Alle studier omkring sprog som udtryksmiddel og kommunikationsmiddel lægger vægt på, hvor utroligt vigtige modersmål og førstesprog er. Således har foragten for berberisk i Algeriet og andre steder, og dette af politiske årsager, haft katastrofale virkninger for fremmedsprogsundervisningen.

Resultatet er, at klassisk arabisk og fransk, de eneste uddannelsessprog, er blevet elitens og dermed de veluddannedes sprog, og som følge heraf har Algeriet en katastrofal uddannelsessituation. Mens 90 procent af eleverne i et land som Danmark består deres eksaminer i gymnasiet, og omkring 80 procent i Frankrig, er statistikkerne i Algeriet helt anderledes ringe.

Der er ingen tvivl om, at hvis algeriernes modersmål, hvilket vil sige det såkaldte dialektale arabisk og berberisk, var blevet benyttet og undervist i, ville eleverne mestre uddannelsessprogene som klassisk arabisk og fransk meget bedre, og uddannelsesniveaet ville helt sikkert være meget højere, end det er i dag. Succesraten for fremmedsprogsindlæring i en større skala er tæt forbundet med forudgående undervisning i modersmålet. For således at sikre et større kendskab til klassisk arabisk og fransk, er det nødvendigt i det mindste at undervise de berberisksprogede børn på berberisk og kun på dette sprog i de tre første skoleår.

Slutbemærkninger

Det vil vise sig at være af den største betydning, at nye berberisklærere ikke alene besidder en solid pædagogisk baggrund, men også et yderst solidt praktisk kendskab til sproget. Den tvungne begrænsning af det berberiske sprog som modersmål har haft den triste virkning, at sproget er stagneret. På grund af dette må et meget solidt kendskab til det talte sprog (hvilket selvfølgelig ikke må betyde, at skriftsproget bliver underordnet) optage en stor del af uddannelsen af nye berberisklærere. Det er velkendt, at berberisk- og arabisktalende, især de der kommer fra Algeriet, har den uheldige tendens at blande sproget med fransk, når de taler enten berberisk eller dialektalt arabisk, hvilket også i høj grad har bidraget til sprogets stagnation. Succesraten for opbygningen af berberisk i

uddannelsessystemet i de lande, hvor det tales, vil altså på en måde afhænge af følgende kriterier:

1. Politisk støtte (se Jahani, s.65, 1989)
2. Berigelse og udvidelse af sproget med velegnede og nødvendige neologismer
3. Valg af undervisningsmateriale baseret på en pædagogik, der lægger vægt på vigtigheden af modersmål i sprogundervisning
4. Dannelsen af et pædagogisk korps, som svarer til sprogets behov og mål

Litteraturliste

- Achab R. 1998(?), (Thesis on Berber Neologism), INALCO, Paris.
- Allaoua, M.
- 1994, *Variations phonétiques et phonologiques en kabyle*, pp.63-76 in Etudes et documents berbères, 11, Paris.
 - 1997, *Sur les pronoms personnels: questions d'autonomie primitive* pp. 7-23 in Acta Orientalia, 58, Oslo.
- Blomfield, L. 1933, Language, New York.
- Chomsky, N. & Halle, M. 1968, The Sound Pattern of English, New York.
- Galand, L. 1988, *Le Berbère*, Les langues dans le monde ancien et moderne, Paris
- Gudschinsky, S. S. 1979, A Manual of Literacy for Pre-literate people, New Guinea.
- Jahani, C.
- 1989, *Standardization and Orthography*, the Balochi Language, Uppsala.
 - Jahani C. (ed.). 2000, *Languages, Society -Eight sociolinguistic Essays on Balochi.*, Uppsala.
- Mammeri M. 1988, Amawal, Edition Imedyazen, Paris.
- Ray, P. S.
- 1962, *Formal Procedures of Standardization*, pp. 16-41 in Anthropological Linguistics, 4.
 - 1963, *Language Standardization*, Studies in Prescriptive Linguistic, the Hague.
- Prasse, K.
- 1972, Manual de grammaire touareque tome 1, Copenhagen.
 - 1973, Manual de grammaire touaregue, tome 2, Copenhagen.
 - 1974, Manual de grammaire touaregue, tome 3, Copenhagen.
- Suojanen, P. 1992, *Aspects and Identity: Rights and obligations of Ethnic Groups* pp. 5-16 in Nordic Journal of African Studies, Uppsala.
- Venezky, R. L. 1977, *Principles for the Design of Practical Writing Systems*, pp. 37-54 in Advances in the Creation and Revision of Writing systems, Paris.

Madjid Allaoua

Læs også:

1. [Koreansk standardisering](#) De otte store koreanske dialekter. Der er også store koreanske mindretal i Kina, Japan, Kasakhstan og USA. (Kort: Mutturzikin.com) Sydkoreas forfatningsdomstol afgjorde i dag at sprogløven fra 1988 der ophøjer...
2. [Arabisk sprogpolitik](#) I forbindelse med den tunesiske præsident Ben Alis fald, blev det blandt arabiske bloggere på nettet bemærket, at han op til sin exit valgte at adressere befolkningen direkte i en...
3. [Svenske dialekter](#) Dialektkort fra den svenske wikipedia TVserien Svenska dialektmysterier med lingvisten Fredrik Lindström som vært blev vældig rost og vandt prisen som Bedste Svenske Infotainment 2006. Sideløbende med at de otte...
4. [Norsk sprog 1807-1820 \[del 1 af 2\]](#) Sprogets betydning og den nordiske renaissance Johann Gottfried Herder (1744-1803) © Bildarchiv Preußischer Kulturbesitz Før nationalismens tidsalder blev sproget sjældent tillagt en kulturel eller politisk betydning. Sproget var for de...

Tagget med: Afrika, Alfabeter, algeriet, arabisk, berberisk, Dialekter, fonologi, fransk, kabylsk, Maghreb, Marokko, morfologi, Nordafrika, officielt sprog, ordforråd, Schwa, skole, skriftsprog, sprogkort, Sprogpolitik, sprogrettigheder, standardisering, syntaks, tamazight, tashelheit, tiffinagh, tuareg, Udtale, undervisning

3 kommentarer

roselil

9. september 2010 • 12:51

Tak for al den information!

Svar

Jørgen Dalsgaard

27. september 2010 • 15:37

Tal for en interessant artikel.

1. Findes der oplysninger om hvad der findes af litteratur skrevet med tiffinagh alfabetet?
2. Er dette alfabet beslægtet med andre?

Svar

Cecilia

22. juli 2014 • 14:28

Jeg trenger hjelp! Finner ingen steder hvor man kan oversette! Hvordan skriver man forevigt/ foralltid på berberiska? Hvis man er fra agadir?

Svar

Skriv en kommentar

Navn (kræves)

E-mail (kræves)

Hjemmeside

Send mig en e-mail når der kommer flere kommentarer.